

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 6

Ο Ρ Ο Λ Ο Σ
Κ Α Ι Ο Ι Ε Υ Θ Υ Ν Ε Σ
Τ Ο Υ Σ Τ Ε Λ Ε Χ Ο Υ Σ
Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ω Ν Π Ε & Ε Α Α
Σ Ε Π Ρ Ο Σ Τ Α Τ Ε Υ Ο Μ Ε Ν Ε Σ
Π Ε Ρ Ι Ο Χ Ε Σ

* Τα στελέχη που είναι επιφορτισμένα με την ξενάγηση, καθοδήγηση και εισαγωγή των επισκεπτών σε μια ΠΠ συχνά αναφέρονται ως οδηγοί, συντονιστές, ξεναγοί ή σε πιο σύγχρονες προσεγγίσεις ως «**ερμηνευτές περιβάλλοντος**», αλλά και **εμπυχωτές**. Στην παρούσα έκδοση υιοθετείται κυρίως ο όρος **ερμηνευτές (interpreters)**, με την έννοια ότι τα άτομα αυτά καλούνται να λειτουργήσουν ως **διαμεσολαβητές που «ερμηνεύουν» στοιχεία του περιβάλλοντος στους επισκέπτες, φιλτράροντάς τα με βάση τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους.**

6.1 Εισαγωγή

Κύριος στόχος των προγραμμάτων ΠΕ και ΕΑΑ σε ΠΠ είναι να ενισχυθεί η κατανόηση και η δέσμευση των εκπαιδευόμενων στο θέμα της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Αυτό επιτυγχάνεται με βιωματικές εμπειρίες που δίνουν την ευκαιρία να γίνουν κατανοητές οι ποικίλες πιέσεις που υφίστανται οι ΠΠ, καθώς και οι κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις που συντελούν τόσο στην ανάπτυξη των πιέσεων όσο και στην άρση τους. Με τον τρόπο αυτό τα εκπαιδευτικά προγράμματα συμβάλλουν στην αειφόρο διαχείριση και προστασία των ΠΠ και γενικά στην ΑΑ. Αποτρεπτικοί παράγοντες για την εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων διαπιστώνεται ότι είναι ο κατά κανόνα περιορισμένος διαθέσιμος χρόνος σε συνδυασμό με τις ενίοτε δύσκολες καιρικές συνθήκες.

Μερικές φορές, οι επισκέψεις σχολικών ή άλλων ομάδων στις ΠΠ όχι μόνο δεν φέρνουν τα επιθυμητά αποτελέσματα από πλευράς ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, αλλά αυξάνουν τις αρνητικές επιπτώσεις στις ΠΠ. Είναι γεγονός ότι μια *όχι καλά* σχεδιασμένη επίσκεψη εγκυμονεί κινδύνους για υποβάθμιση των ενδιαιτημάτων και των φυσικών πόρων σε αυτές τις περιοχές, (π.χ. οι δυνατές ομιλίες, τα έντονα χρώματα μπορεί να προκαλέσουν όχληση) καθώς και των συνδεδεμένων με αυτές κοινωνικών και πολιτισμικών αγαθών, χωρίς να δημιουργεί στους επισκέπτες τις αναμενόμενες εντυπώσεις. Δίχως την ενεργή υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας μπορεί να δημιουργούνται επίσης κοινωνικά προβλήματα και αντιδράσεις στους ντόπιους πληθυσμούς.

Για όλους τους παραπάνω λόγους οι επισκέψεις θα πρέπει να είναι καλά προετοιμασμένες και να γίνονται με την αποκλειστική ευθύνη και παρουσία ειδικών εκπαιδευτών-εμπυχωτών, των ονομαζόμενων **ερμηνευτών***, οι οποίοι θα πρέπει να διαθέτουν συγκεκριμένες δεξιότητες. Τα στελέχη των Κέντρων Πληροφόρησης των ΦΔΠΠ, των ΚΠΕ και οι υπεύθυνοι ΠΕ με κατάλληλη επιμόρφωση μπορούν να αναπτύξουν τέτοιες δεξιότητες.

Η συνεργασία μεταξύ των σχετικών φορέων (στελέχη ΦΔΠΠ, ΚΠΕ, ΥπΠΕ κ.ά.) είναι σημαντική ώστε να διαμορφώνονται από κοινού τα συστήματα ερμηνείας περιβάλλοντος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα δράσης αποτελεί η χάραξη περιβαλλοντικών ή πολιτιστικών μονοπατιών. Η χάραξη αυτών και οι σχεδιαζόμενες δραστηριότητες ΠΕ/ΕΑΑ θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το διαθέσιμο χρόνο, τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες, και φυσικά την ηλικία, το υπόβαθρο και τις δεξιότητες των επισκεπτών.

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, οι δεξιότητες και η κατάρτιση που θα πρέπει να έχουν οι ερμηνευτές εκπαιδευτικών προγραμμάτων ειδικά σε ΠΠ αναλύονται στις επόμενες παραγράφους.

6.2 Χαρακτηριστικά γνωρίσματα και δεξιότητες: Ο ρόλος του εκπαιδευτή-εμπυχωτή-ερμηνευτή

Η ΠΕ και η ΕΑΑ ορίζουν το ρόλο του **ερμηνευτή** ως όσο το δυνατόν πιο διακριτικό, αλλά εξαιρετικά σημαντικό και απολύτως αποφασιστικό για την επιτυχή εξέλιξη των προγραμμάτων στις ΠΠ. Ειδικά στην ΠΕ και την ΕΑΑ σε ΠΠ ο ερμηνευτής απαιτείται να έχει και τις δεξιότητες ξεναγού, ο οποίος σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα καλείται να καθοδηγήσει τους επισκέπτες στην ερμηνεία του περιβάλλοντος, να τους ενημερώσει και να προκαλέσει τον προβληματισμό τους γύρω από σύνθετες έννοιες-κλειδιά και ζητήματα όπως είναι οι μηχανισμοί λειτουργίας των οικοσυστημάτων, η εκτίμηση της αξίας της βιοποικιλότητας, το καθεστώς διαχείρισης των ΠΠ κ.ά.

Ο ερμηνευτής πρέπει να ενημερώσει τους επισκέπτες μιας ΠΠ για τα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της, έτσι ώστε να προσαρμοστεί η συμπεριφορά τους στις απαιτήσεις προστασίας της περιοχής. Θα πρέπει να αξιοποιεί δραστηριότητες και εικαστικά μέσα (ποικίλα εργαλεία και τεχνικές), με τα οποία να μπορεί να «μεταφράσει» την επιστημονική γνώση και να βοηθήσει τους επισκέπτες, ατομικά και ομαδικά, να ανακαλύψουν στοιχεία του περιβάλλοντος της ΠΠ, να κατανοήσουν τις σχετικές έννοιες και να αποκαλύψουν τη σημασία τους, με απλούς και εύκολα κατανοητούς τρόπους.

Επικοινωνία - κατάκτηση εμπιστοσύνης - συντονισμός ομάδων

Λόγω του περιορισμένου διαθέσιμου χρόνου η επικοινωνία του ερμηνευτή με τους επισκέπτες ενδέχεται να εμφανίσει δυσκολίες. Ίσως δημιουργηθούν προβλήματα και με τους συνοδούς τους, ιδίως όταν στερούνται προηγούμενης ενημέρωσης για το πρόγραμμα ΠΕ/ΕΑΑ και τις απαιτήσεις του.

Στο αρχικό στάδιο της γνωριμίας, πρώτο μέλημα του ερμηνευτή είναι να ξεκαθαρίσει το ρόλο του και το τι θα ακολουθήσει στο πρόγραμμα. Οι επικοινωνιακές και διαπραγματευτικές ικανότητες, η πειθώ και η αποτελεσματικότητα είναι δεξιότητες που πρέπει να αναπτυχθούν στους ερμηνευτές, ώστε να μπορούν να καλλιεργούν σχέσεις ειλικρίνειας και αποδοχής. Αποδοχής τόσο του ερμηνευτή όσο και των κανόνων ασφαλείας και των ειδικών κανόνων συμπεριφοράς που θα πρέπει να τηρούν οι επισκέπτες σε μια ΠΠ. Στα πρώτα στάδια ενός προγράμματος, θα πρέπει να ενταχθούν επίσης παιχνίδια γνωριμίας και «χτισίματος» εμπιστοσύνης, ιδίως σε περιπτώσεις όπου τα μέλη της ομάδας δεν γνωρίζονται (βλ. παραγρ. 6.5).

Η διαμόρφωση και ο συντονισμός ομάδων και υποομάδων με σαφείς και κατανοητούς στόχους είναι επίσης βασικό μέλημα του ερμηνευτή: Οργανώνει το χώρο, το χρόνο και τις δραστηριότητες της ομάδας, λαμβάνοντας υπόψη το κάθε μέλος χωριστά. Θα πρέπει να καθοδηγεί τις ενέργειες των μελών, να κα-

τευθύνει και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή. Ο καλός συντονιστής είναι δημοκρατικός και προωθεί το διάλογο ανάμεσα στα μέλη της ομάδας, δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα ώστε να γίνονται ερωτήσεις και ενθαρρύνει τη συμμετοχή στα παιχνίδια και στις δραστηριότητες. Παράλληλα, ευαισθητοποιεί τα μέλη και τους καλλιεργεί την αίσθηση ότι ανήκουν στην ομάδα και ότι έχουν δυνατότητες επιλογής, ενθαρρύνοντας την επαφή και την επικοινωνία μεταξύ τους μέσα από τις κατάλληλες προκλήσεις.

Δράση από το «παρασκήνιο»

Ο ερμηνευτής, μετά την αρχική «αφόρμιση», την «παρουσίαση» και «ξενάγηση» θα πρέπει να αποσύρεται από το προσκήνιο των διαδικασιών, αφήνοντας την πρωτοβουλία δράσεων στους συμμετέχοντες και να διευκολύνει, όπου χρειάζεται, την ομαλή συνέχιση του προγράμματος. Αν και παρακολουθεί συνεχώς την κατάσταση και τις διαδικασίες, δεν «δεσπόζει», δεν επιβάλλει, αλλά οδηγεί και διευκολύνει. Με άλλα λόγια, δημιουργεί ένα περιβάλλον που να εμπνέει την υπεύθυνη συμπεριφορά και τις συνεργατικές διαδικασίες στα μέλη της ομάδας. Αφουγκράζεται, δηλαδή ακούει ενεργητικά τον «παλμό» της ομάδας του. Υποστηρίζει τους συμμετέχοντες στις προσπάθειες επίλυσης των προβλημάτων και τους παροτρύνει να εμπλέκονται στις δραστηριότητες.

Εγρήγορη, ετοιμότητα και ευελιξία

Ο ερμηνευτής χρειάζεται να είναι σε εγρήγορη για την ασφάλεια των επισκεπτών, την προστασία του περιβάλλοντος, το σεβασμό των πολιτιστικών και κοινωνικών αγαθών, την ερμηνεία του περιβάλλοντος με εξοικονόμηση χρόνου. Είναι έτοιμος να παρέχει, άμεσα και αποτελεσματικά, τη βοήθειά του στα μέλη των ομάδων σε ζητήματα ασφαλείας και υγείας. Παράλληλα, παρακολουθεί όλες τις κινήσεις και ενέργειες των επισκεπτών, ώστε να προλαμβάνει και να αντιμετωπίζει «αρνητικές» και επιζήμιες εξελίξεις για το περιβάλλον και τα ενδιαφέροντα των οργανισμών. Τέλος, προνοεί ώστε να εφαρμόζονται από όλους οι κανόνες συμπεριφοράς προς την ΠΠ.

Παραδείγματα: α) Αν δει ότι δίπλα στο μονοπάτι που πρόκειται να περάσει η ομάδα, ένα πουλί έχει κάνει τη φωλιά του, θα πρέπει να παρακάμψει με σιχία τη φωλιά, χωρίς να ενοχλήσει τα πουλιά. β) Αν καθώς η ομάδα κινείται με τη βάρκα σε μια λίμνη, δει πάνω σε νούφαρα μικρούς νεοσσούς, θα πρέπει να προσέξει να μη δημιουργήσει απόνερα με τη μηχανή. γ) Αν κάποιος μετακινήσει μια πέτρα και αποκαλυφθεί μια φωλιά εντόμων, θα πρέπει να επαναφέρει την πέτρα στην αρχική της θέση προσεκτικά. δ) Αναφορικά με ζητήματα ασφαλείας, αν ο ερμηνευτής γνωρίζει ότι κάποιος επισκέπτης έχει αλλεργία στη γύρη πεύκων, θα πρέπει να μετακινήσει την ομάδα, παρακάμπτοντας τα πεύκα.

Παραδειγματισμός από την προσωπική συμπεριφορά

Κατά τη διάρκεια ενός προγράμματος, η προσοχή των επισκεπτών είναι στραμμένη σε μεγάλο βαθμό στον ερμηνευτή. Κρίνεται διαρκώς για τις ικανότητές του, την ορθότητα των όσων λέει, το εφικτό των προτάσεών του, τις ανησυχίες που εκφράζει για την πιθανή υποβάθμιση και τους κινδύνους που ελλοχεύουν, τέλος για την αγάπη που τρέφει για την περιοχή και τη δουλειά του. Ταυτόχρονα κρίνεται για τη συνέπεια των λόγων του μέσα από τη συμπεριφορά του, ιδιαίτερα για το αν ο ίδιος συμπεριφέρεται δημοκρατικά προς όλους και φιλικά προς το περιβάλλον. Θα πρέπει να έχει κατά νου ότι οι μαθητές αλλά και οι ενήλικες παρατηρούν την παραμικρή λεπτομέρεια στις ενέργειές του και ότι η συμπεριφορά του ενδέχεται να αποτελεί «παράδειγμα» για τους άλλους.

Απαραίτητες γνώσεις - Παιδαγωγική επάρκεια - Ικανότητα προσαρμογής

Ο ερμηνευτής θα πρέπει:

- ▼ Να έχει βασικές γνώσεις για έννοιες του φυσικού περιβάλλοντος, τις λειτουργίες των οικοσυστημάτων, τις γενικές απειλές των ΠΠ, τα προβλήματα της συγκεκριμένης ΠΠ, καθώς και τις στρατηγικές προστασίας και αειφόρου διαχείρισής τους.
- ▼ Να αξιοποιεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο «εργαλεία» όπως οι ενημερωτικές πινακίδες, οι σημάνσεις οριοθέτησης ζωνών, οι χάρτες, τα φυλλάδια, τα φύλλα εργασίας, οι αφίσες καθώς και οι ειδικές διαδρομές, τα μονοπάτια, οι χώροι παιδαγωγικών δραστηριοτήτων των Κέντρων Πληροφόρησης, των ΚΠΕ, των μουσείων κ.λπ.
- ▼ Να προσαρμόζει τη μεθοδολογία και το περιεχόμενο του προγράμματος ανάλογα με τις δεξιότητες, την ηλικία των επισκεπτών και τις επικρατούσες καιρικές συνθήκες. **Αν βρέχει, για παράδειγμα, και ο καιρός δεν επιτρέπει μετακινήσεις στο πεδίο, ο ερμηνευτής πρέπει να έχει προνοήσει και να έχει συλλέξει το κατάλληλο υλικό εγκαίρως ή να έχει έτοιμες εναλλακτικές λύσεις, όπως εποπτικό υλικό και άλλα μέσα ερμηνείας σε κατάλληλους στεγασμένους χώρους υποδοχής.**

Ο ερμηνευτής θα πρέπει να έχει παιδαγωγικές γνώσεις και να μπορεί να αξιοποιεί διδακτικές προσεγγίσεις, προσανατολισμένες στις αρχές της αειφορίας, σε ενοποιημένες διδακτικές μορφές. Θα πρέπει να είναι ικανός να σχεδιάζει και να εφαρμόζει ποικιλία βιωματικών, εποικοδομητικών και ομαδοσυνεργατικών προσεγγίσεων και τεχνικών (βλ. κεφάλαιο 8). Θα πρέπει να χρησιμοποιεί ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών και μέσων προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες μάθησης του κάθε ατόμου (UNESCO, 1994).

Ο ερμηνευτής είναι ταυτόχρονα εκπαιδευτής, συντονιστής, ξεναγός και εμπυκωτής. Οι ομάδες που συναντά και εμπυκώνει, άλλοτε ομοιογενείς και άλ-

Ο ερμηνευτής και οι ομάδες

Ο ερμηνευτής θα πρέπει να προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες ώστε να κερδίσει αλλά και να εδραιώσει την εμπιστοσύνη ανάμεσα στα μέλη της ομάδας. Πρέπει να τους ενθαρρύνει να μετατρέπουν τις ιδέες τους σε πράξεις και να υλοποιούν τις αποφάσεις τους ώστε:

▼ Να δημιουργούνται προϋποθέσεις ανατροφοδότησης και ενεργής συμμετοχής οι οποίες οδηγούν τα μέλη να δεσμεύονται απέναντι στο πρόγραμμα.

▼ Να θεμελιώνεται η αποδοχή ότι ο καθένας: α) έχει την αξία και την αξιοπρέπειά του, β) έχει το δικαίωμα να λαμβάνει αποφάσεις για τα θέματα που τον αφορούν και γ) είναι υπεύθυνος για τον τρόπο ζωής και τις επιλογές του (Brammer & Shostrom, 1982).

▼ Να δημιουργείται ατμόσφαιρα οικειότητας με επικοινωνία, ενδιαφέρον και αμοιβαίο σεβασμό.

▼ Να καλλιεργείται η υπευθυνότητα για τις πράξεις και τα κίνητρα των μελών της ομάδας ως συνόλου.

▼ Να καλλιεργείται ο αυθορμητισμός, η δεκτικότητα (τόσο σε προσωπικές όσο και διαπροσωπικές σχέσεις) και η προσαρμοστικότητα σε ενδεχόμενες αλλαγές και δυσκολίες, ώστε οι πιθανές κρίσεις και οι συγκρούσεις μεταξύ των μελών της ομάδας να αντιμετωπίζονται δημοκρατικά, φιλικά και με σεβασμό στην προσωπικότητά τους.

Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση για τα πουλιά...**...για μικρούς και μεγάλους**

Η αναφορά στην προστασία των ενδιαιτημάτων των πουλιών κατά την επώαση θα πρέπει να διαφοροποιείται ανάμεσα σε μαθητές μικρών τάξεων του Δημοτικού και σε μαθητές Γυμνασίου. Οι μαθητές Γυμνασίου γνωρίζουν και κατανοούν καλύτερα έννοιες όπως η θερμότητα, οι συνθήκες επώασης των αυγών, η απώλεια θερμότητας κ.λπ. από τους μαθητές Δημοτικού. Σε αυτούς τους μαθητές, η συναισθηματική προσέγγιση θεμάτων όπως η απομάκρυνση των ενήλικων πουλιών-γονέων από τα αυγά και τους νεοσσούς, εξαιτίας της παρουσίας των επισκεπτών, έχει ενδεχομένως καλύτερα αποτελέσματα στην ευαισθητοποίησή τους.

λοτε όχι, αποτελούνται από νήπια έως ενήλικα άτομα. Ως εμπυκωτής χρειάζεται να αναπτύξει τη δημιουργική έκφραση και τις δεξιότητες μέσα από σχέσεις που βασίζονται στη συνεργατικότητα, την πρωτοβουλία και την αμοιβαία εμπιστοσύνη. Ειδικά οι ομάδες ενηλίκων, οι οποίες είναι συνήθως ανομοιογενείς, χρειάζεται να κινητοποιηθούν προς μια κατεύθυνση στόχου, πάντα όμως με την ενεργή συμμετοχή τους (Κόκκος, 2003). Ο Frey (2002) αναφέρει ότι ο ρόλος του δεν είναι ενεργά «ηγητικός» αλλά διακριτικά καθοδηγητικός και συμβουλευτικά συντονιστικός. Ο ερμηνευτής στην ομαδική αυτή εργασία στο πεδίο θα συνδυάσει χαρακτηριστικά πολλών μεθόδων για να «καθοδηγήσει», να «παρακινήσει» τους μαθητές ή τους ενήλικες για να ανακαλύψουν το περιβάλλον με όλες τις αισθήσεις τους (Ψαλλιδάς κ.ά., 1999· Ψαλλιδάς, 2003).

Η εμπειρία του ερμηνευτή γύρω από την έννοια της ομάδας και το πώς αυτή διαμορφώνεται και εργάζεται είναι καθοριστική. Γενικά, στοιχεία όπως η εμπειρία που ο ίδιος δίνει στην έννοια της ομάδας, η επιθυμία συμμετοχής και οι προσδοκίες από αυτή, τα συναισθήματά του, η αντίληψή του για τον κόσμο, η αποδοχή των καινοτομιών στην εκπαιδευτική πράξη, η προσωπικότητά του με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του χαρακτήρα του επηρεάζουν ουσιαστικά τη δυναμική και το χαρακτήρα των δραστηριοτήτων στην ΠΠ.

Επιπλέον, ο ερμηνευτής πρέπει αφενός να ετοιμάζεται συστηματικά και με κάθε λεπτομέρεια για την εργασία του και αφετέρου να αντιμετωπίζει γεγονότα που ενδεχομένως προκύπτουν αξιοποιώντας τα, παιδαγωγικά και ερμηνευτικά. Οι απροσδόκτες καταστάσεις, τα μη αναμενόμενα γεγονότα χρησιμοποιούνται από τους έμπειρους ερμηνευτές ως αναπόσπαστο κομμάτι της πρακτικής τους προκειμένου να αυξήσουν τα κίνητρα και να προκαλέσουν ερωτήματα σε μαθητές και ενήλικες (UNESCO, 1994).

Ο καθένας μαθαίνει με τον τρόπο του

Σήμερα είναι αποδεκτό ότι οι άνθρωποι μαθαίνουν ο καθένας με το δικό του τρόπο. Χρησιμοποιούν τις αισθήσεις τους για να αντλήσουν πληροφορίες για τον περιβάλλοντα βιοφυσικό και ανθρωπογενή χώρο και αντιλαμβάνονται τελικά το περιβάλλον με «μοναδικό», «εξατομικευμένο» τρόπο, δημιουργώντας τις δικές τους προσωπικές αναπαραστάσεις. Είναι αναγκαίο να θυμηθούμε τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης. Ο Gardner (1999) πρότεινε οκτώ τουλάχιστον ευφυΐες (βλ. παράγρ. 5.3), ενώ ο Handly (1997) έντεκα. Σήμερα ένα παιδαγωγικό μοντέλο ΠΕ για τις ευφυΐες και το πώς οι άνθρωποι μαθαίνουν είναι ανοικτό σε συζήτηση και αποδέχεται την πολλαπλή ευφυΐα.

Ερμηνεία πεδίου ή ερμηνεία «τοπίου» ή ερμηνεία περιβάλλοντος

Το πεδίο είναι ένα «τοπικό περιβάλλον», μια περιοχή που μακροσκοπικά μένει φαινομενικά αναλλοίωτη, μικροσκοπικά όμως μεταβάλλεται συνεχώς. Σε

σχέση με το περιβάλλον, το πεδίο είναι πιο περιορισμένο και συγκεκριμένο. Η χρήση του όρου «πεδίο» ή ορισμένες φορές του όρου «τοπίο» φαίνεται να είναι πιο δόκιμη από τη χρήση του όρου «περιβάλλον». Ο ερμηνευτής, σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα, μέσα από βιωματικές δραστηριότητες με διαπραγμάτευση, με αξιοποίηση όλων των αισθήσεων και των αναπαραστάσεων, θα πρέπει μαζί με τους επισκέπτες (συμμετοχικότητα) να ανακαλύπτει τα στοιχεία του περιβάλλοντος που έχουν μεταβληθεί έναντι αυτών που μένουν σχετικά αναλλοίωτα και να τα συνδέει, όπου αυτό είναι δόκιμο, με ευρύτερα φαινόμενα, ανθρωπογενείς πιέσεις κ.λπ. Καλείται, δηλαδή, να δημιουργεί ευκαιρίες ώστε οι επισκέπτες της ΠΠ να ανακαλύπτουν και να παρατηρούν τα ίχνη αυτής της μεταβολής και να τους βοηθάει να τα ερμηνεύσουν. Ουσιαστικά, ο ερμηνευτής διατρέχει νοηματικά την χρονική εξέλιξη που σηματοδοτείται από τα ίχνη των μεταβολών του περιβάλλοντος. Έτσι, τα μονοπάτια στο χώρο διαμορφώνονται σε μονοπάτια χρόνου. Χρησιμοποιεί τα ίχνη των γεωλογικών και βιοκλιματικών αλλαγών όπως οι ιχνηλάτες χρησιμοποιούν τα βιοδηλωτικά στοιχεία του περιβάλλοντος. Εμπλέκεται, με άλλα λόγια, ταυτόχρονα σε μια ανάλυση της ιστορίας, της κοινωνίας, της αρχιτεκτονικής, των μνημείων, των μουσείων και άλλων στοιχείων του τοπίου μέσα ή γύρω από την ΠΠ.

Ας σημειωθεί ότι η **ιστορία τοπίου** (landscape history) είναι κλάδος των ευρύτερων τοπικών ιστορικών σπουδών και περιλαμβάνει, στο χώρο μελέτης και έρευνάς της, την περιγραφή και την ερμηνεία των επεμβάσεων και αποτυπώσεων του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον (Λεοντσίνης, 1996). Οι επισκέψεις σε χώρους με ιδιαίτερο ιστορικό και περιβαλλοντικό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν το παρελθόν, όπως παραδοσιακοί οικισμοί, διατηρητέα κτίρια, λιμάνια, πανδοχεία, σιδηροδρομικοί σταθμοί, κάστρα, δίκτυα φрукτωριών-χρήση της φωτιάς για τη μετάδοση μνημάτων στην αρχαιότητα κ.ά., φυτικές διαπλάσεις που έχουν αναφερθεί σε ιστορικά κείμενα και εξακολουθούν να επιζούν έως σήμερα, μνημεία της φύσης κ.ά., έχουν ιδιαίτερο παιδαγωγικό ενδιαφέρον, διότι, εκτός των άλλων, δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές ή στους ενήλικες να μελετούν τα εμφανή δείγματα του πολιτισμού και να κατανοούν τις έννοιες του ιστορικού χρόνου και της αλλαγής (Λεοντσίνης, 2003). Στο ίδιο πλαίσιο της ερμηνείας τοπίου θα πρέπει να αναφέρουμε: (α) την έννοια του γεώτοπου, θέσεων με ιδιαίτερο γεωλογικό-γεωμορφολογικό ενδιαφέρον που αντιπροσωπεύουν και παρουσιάζουν σημαντικές στιγμές στην ιστορία της γης και (β) την έννοια της γεωλογικής κληρονομιάς (Θεοδοσίου κ.ά., 2006). Το περιβάλλον είναι πηγή γνώσης, είναι ένα υπαίθριο εργαστήριο όπου σημαντικές έννοιες, π.χ. η προσαρμογή, τα τροφικά επίπεδα, η μεταφορά ενέργειας, η ανάπτυξη των φυτών και των άλλων οργανισμών, όπως και προβλήματα π.χ. η διάβρωση, ο ευτροφισμός, η υπερβόσκηση κ.ά. είναι προστά στην άμεση εμπειρία.

Η άμεση εμπειρία του φυσικού κόσμου ως το ουσιωδέστερο στοιχείο της ΠΕ

Η έννοια της βιωματικής μάθησης και της άμεσης εμπειρίας του φυσικού κόσμου δεν βρίσκεται στον αντίποδα των παραδοσιακών παιδαγωγικών θεωριών και διδακτικών προσεγγίσεων, όπως υποστηρίζουν κάποιοι, αλλά σε συμπληρωματική σχέση με αυτά. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, ο εκπαιδευόμενος πρέπει να εμπλέκεται άμεσα στην πραγματικότητα που μελετά, κάτι το οποίο δεν αφορά μόνο την παρατήρηση του υπό μελέτη φαινομένου αλλά και ενέργειες που σχετίζονται με αυτό – δηλαδή, τόσο στοχασμό πάνω στο θέμα όσο και δράση. Η μάθηση δεν είναι μια πράξη «θέασης» του κόσμου αλλά περιλαμβάνει και τη «βίωσή» του. Οι εκπαιδευόμενοι, για να κατακτήσουν τη γνώση, θα πρέπει να συζητούν για το υπό εξέταση θέμα, να καταγράφουν,

να περιγράφουν και να εκφράζουν ποικιλοτρόπως τα συναισθήματά τους, να πραγματεύονται τις εμπειρίες και τις απόψεις τους, να ακούνε, να αποδέχονται, να διαφωνούν, να διαμορφώνουν προτάσεις, να κωδικοποιούν τις απορίες τους και τις ενστάσεις τους, να προβληματίζονται για τις αξίες τις δικές τους αλλά και για τις συμπεριφορές των άλλων. Τα άτομα θα πρέπει, τέλος, να διερωτώνται εάν χρειάζεται να τροποποιήσουν τις συμπεριφορές τους προκειμένου να προστατευτεί το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον.

Εφόσον λοιπόν ο καθένας μαθαίνει με τον τρόπο του και ερμηνεύει το περιβάλλον βιωματικά, ο ερμηνευτής προγραμμάτων ΠΕ σε ΠΠ στο πλαίσιο της ανάπτυξης του επαγγελματισμού του θα πρέπει να έχει πολύπλευρη γνώση του θέματος, να είναι εξοικειωμένος με τις συνθήκες εργασίας και τα υλικά που χρησιμοποιεί κ.ο.κ. Αναλυτικά οι επιμέρους πτυχές δίνονται στον πίνακα 1.

Περίπου 200 άλογα ζουν ελεύθερα στο Δέλτα του Αξιού, αποτελώντας αναπόσπαστο στοιχείο της ομορφιάς της περιοχής. (Ευγενική παραχώρηση του ΦΔ Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα)
© Λία Παπαδράγκα

Συνοπτική παρουσίαση των καθηκόντων του ερμηνευτή, των συνθηκών εργασίας και του εξοπλισμού του

Τα καθήκοντα του ερμηνευτή περιλαμβάνουν:

- ▼ Συνοδεία μαθητικών ή τουριστικών ομάδων στην ΠΠ.
- ▼ Έλεγχο της παρουσίας των μελών της εκδρομής.
- ▼ Εξασφάλιση διαφόρων δραστηριοτήτων της ομάδας.
- ▼ Συγκέντρωση πληροφοριών για την ιστορία, τα αξιοθέατα, τα ήθη και τα έθιμα του τόπου που επισκέπτονται.
- ▼ Εξασφάλιση ολοκληρωμένου προγράμματος για τα μέλη της ομάδας, π.χ. την προμήθεια εισιτηρίων, την εξασφάλιση θέσεων σε μουσεία, τις δραστηριότητες που σκοπεύουν σε ειδικές απαιτήσεις των μελών της ομάδας (ΑμεΑ).
- ▼ Επίλυση πιθανών προβλημάτων που εμφανίζονται στη διάρκεια της επίσκεψης, π.χ. κακή συμπεριφορά ή συνεννόηση με τους εργαζόμενους στην ΠΠ, κλοπές, αρρώστιες, απώλειες εργαλείων, κ.λπ.
- ▼ Διαπραγματεύσεις με τις τοπικές αρχές, την αστυνομία, τα νοσοκομεία, τις ασφαλιστικές εταιρείες, κ.λπ.
- ▼ Λήψη αποφάσεων για πιθανές σημαντικές αλλαγές στο πρόγραμμα της επίσκεψης.
- ▼ Χρέη διερμνέα, αν χρειαστεί, και γενικά εξασφάλιση συμπληρωματικών υπηρεσιών προς τα μέλη της ομάδας.

Οι συνθήκες εργασίας του ερμηνευτή

Η εργασία του εκτελείται κυρίως σε ανοιχτούς χώρους στην ΠΠ, σε κοντινούς οικισμούς, χωριά και πόλεις, καλοκαιρινά ή χειμερινά θέρετρα, σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και στο εσωτερικό του πούλμαν. Αναμένονται αλλαγές καιρικών συνθηκών και εργασία πέρα από το συνηθισμένο ωράριο.

Τι εργαλεία / εξοπλισμό χρησιμοποιεί;

- Όλα τα όργανα για παρατήρηση, καταγραφή και ερμηνεία τοπίου
- ▼ Φαρμακείο
 - ▼ Κινητό τηλέφωνο & ασύρματο επικοινωνίας
 - ▼ Σακίδιο
 - ▼ Νερό
 - ▼ Κατάλληλο ρουχισμό και εξοπλισμό για υπαίθρια εργασία

6.3 Αναγκαίες ειδικές γνώσεις για ερμηνεία σε ΠΠ

Εκτός από τις βασικές οικολογικές αλλά και παιδαγωγικές γνώσεις που είναι απαραίτητες για τον ερμηνευτή, στην προκειμένη περίπτωση είναι αναγκαίες και οι παρακάτω ειδικές γνώσεις τις οποίες συνήθως αποκτά σταδιακά με την απασχόλησή του στην περιοχή, αρκεί να υπάρχει το σχετικό ενδιαφέρον και ενθουσιασμός.

Ειδικές γνώσεις για τις ΠΠ και τις διεθνείς συμβάσεις: Καθώς η επικρατούσα άποψη θεωρεί ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη μιας περιοχής, ο ερμηνευτής θα πρέπει να επικεντρωθεί ιδιαίτερα στην παρουσίαση περιπτώσεων (case studies) επιτυχημένου συνδυασμού προστασίας του περιβάλλοντος και κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης ΠΠ, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Εξαιτίας του σύνθετου πλαισίου των διεθνών και ευρωπαϊκών συμβάσεων, ιδιαίτερα μετά την εισαγωγή της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης και τη δημιουργία της Επιτροπής Αειφόρου Ανάπτυξης του ΟΗΕ (CSD), θα πρέπει ο ερμηνευτής να μπορεί να παρουσιάσει, απλά και συνοπτικά, το θεσμικό πλαίσιο (τις κυριότερες διεθνείς συμβάσεις και εθνική νομοθεσία) προστασίας και διαχείρισης των ΠΠ. Ανάλογα με το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος, μπορεί να γίνεται αναφορά σε ειδικότερες συμβάσεις, π.χ. για τα πουλιά ή την αλιεία. (Βλ. όλες τις σχετικές συμβάσεις στο Α' μέρος και στο συνοδευτικό CD.)

Ειδικές γνώσεις για την πολιτιστική κληρονομιά: Αναφορικά με την πολιτιστική κληρονομιά, θα πρέπει να θυμηθούμε τον ορισμό της Διεθνούς Σύμβασης για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς του 1972 στο Παρίσι: «Πολιτιστική κληρονομιά είναι τα μνημεία (δηλαδή τα αρχιτεκτονικά έργα, τα σημαντικά έργα γλυπτικής, ζωγραφικής, τα έργα ή κατασκευές αρχαιολογικού χαρακτήρα, οι επιγραφές, τα σπήλαια και τα σύνολα έργων παγκόσμιας αξίας), τα σύνολα οικοδομημάτων (δηλαδή μεμονωμένα κτίρια ή οικισμοί που έχουν παγκόσμια αξία από την άποψη της ιστορίας, της τέχνης ή της επιστήμης) και τα τοπία (δηλαδή έργα ανθρώπων ή σύνολα ανθρώπινων έργων και φυσικών εκτάσεων που έχουν αξία από άποψη ιστορική, αισθητική, εθνολογική και ανθρωπολογική)». Άρα ο ερμηνευτής είναι καλό να μπορεί να παρουσιάζει με παιδαγωγικό τρόπο και με λίγα λόγια το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και να αναδεικνύει την ανάγκη εφαρμογής του στην ΠΠ από όλους τους φορείς και τους πολίτες, κατοίκους και επισκέπτες (μαθητές/ενήλικες). Το ζητούμενο δεν είναι αυτές καθαυτές οι συμβάσεις και οι νόμοι, αλλά το περιεχόμενό τους και οι στόχοι τους, που θα πρέπει να συγκεκριμενοποιηθούν στην υπό μελέτη ΠΠ. Οι αρχαιολογικοί χώροι αποτελούν για τον ερμηνευτή μέρος της εθνικής, πολιτιστικής και φυ-

σικής κληρονομιάς του. Οι διαδρομές που οδηγούν σ' αυτούς μπορεί επίσης να αποτελέσουν χώρο εργασίας του και να αξιοποιηθούν κατάλληλα.

Ειδικές γνώσεις για τα ΑμεΑ: Κάθε κατηγορία ΑμεΑ* έχει τις ιδιαιτερότητές της τόσο σε ζητήματα επικοινωνίας όσο και σε ζητήματα μετακίνησης. Συνήθως οι ομάδες ΑμεΑ συνοδεύονται από καταρτισμένους συνοδούς, τους οποίους προτείνεται να συμβουλευτεί ο ερμηνευτής εκ των προτέρων. Αν υπάρχουν χαραγμένα μονοπάτια με ειδικές σημάνσεις και χαρακτηριστικά, κατάλληλα για ΑμεΑ, πράγμα σπάνιο μέχρι σήμερα σε ελληνικές ΠΠ, ο ερμηνευτής θα πρέπει να τα γνωρίζει και να έχει εξοικειωθεί με αυτά. Αν όχι, οι μετα-

κινήσεις των ΑμεΑ και των συνοδών τους, θα πρέπει να πραγματοποιηθούν με ευθύνη των ιδίων, και μόνο εκεί που δεν δημιουργούνται κίνδυνοι και υπερβολικά τεχνικά προβλήματα. Αναφορικά με τα ζητήματα επικοινωνίας, ο ερμηνευτής θα πρέπει να έχει κατά νου ότι είναι εξαιρετικά σημαντική η ειλικρίνεια απέναντι στην κατάστασή τους και ο σεβασμός από μέρους του.

Στο Παράρτημα παρατίθεται απόσπασμα του σχετικού Νόμου για τις υποδομές που πρέπει να διαθέτει ένας χώρος προκειμένου να εξασφαλίζει πρόσβαση σε ΑμεΑ.

* Τα Άτομα με Αναπηρίες (ΑμεΑ) διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:
Ομάδα Α: 1. Τυφλοί 2. Παραπληγικοί 3. Νεφροπαθείς 4. Μεταμοσχευθέντες εκ Νεφρού 5. Κωφοί 6. Πάσχοντες από μεσογειακή αναιμία 7. Ανάπηροι πολίτες 8. Αιμορροφιλικοί.
Ομάδα Β: 1. Νοητική υστέρηση 2. Αυτισμός 3. Πολλαπλές αναπηρίες και 4. Εγκεφαλικές παραλύσεις (κινητικές αναπηρίες).

Τοπίο του δάσους της Λαδιάς με βραχώδεις εξάρξεις που αποτελούν κατάλληλες θέσεις φωλεοποίησης για μεγάλα αρπακτικά. (Ευγενική παραχώρηση του ΦΔ Εθνικού Πάρκου Δάσους Λαδιάς - Λευκίμης Σουφλίου).
© Πέτρος Μπαμπάκας

Ερωτήσεις και απαντήσεις ...

Οι απαντήσεις του ερμηνευτή στις ερωτήσεις της ομάδας θα πρέπει να είναι αυθόρμητες και ειλικρινείς κι αν δεν υπάρχει η σχετική γνώση ο ερμηνευτής δεν πρέπει να διστάζει να πει «δεν το γνωρίζω, θα ψάξω να το μάθω και θα σας το απαντήσω αργότερα». Σε αυτή την περίπτωση βέβαια πρέπει να είναι συνεπής και μετά την έρευνά του να δώσει τη σχετική απάντηση.

6.4 Επικοινωνία

Σε οποιαδήποτε παιδαγωγική διαδικασία, η επικοινωνία είναι ένας καθοριστικός παράγοντας. Ειδικά σε προγράμματα ΠΕ/ΕΑΑ σε ΠΠ, η επικοινωνία αυτή αποκτά ιδιόμορφα χαρακτηριστικά, διότι, ναι μεν την επιθυμούν και οι δυο πλευρές, αλλά διεξάγεται συνήθως σε μικρό χρονικό διάστημα και τις περισσότερες φορές δεν έχει συνέχεια. Η διαδικασία ξεκινάει με την προσπάθεια επικοινωνίας του ερμηνευτή με όλη την ομάδα και αργότερα εξελίσσεται σε επικοινωνία με το κάθε μέλος της χωριστά. Αφετηρία για τη θεωρητική προσέγγιση του ζητήματος αποτελούν μερικές αυταπόδεικτες παραδοχές (Γκότοβος, 1990), που περιγράφουν την ανθρώπινη επικοινωνία:

- α. Η επικοινωνία είναι αναπόφευκτη.
- β. Κάθε επικοινωνία προσδιορίζεται από δύο διαστάσεις, εκείνη της *σχέσης* και εκείνη του *περιεχομένου* (μετα-επικοινωνία).
- γ. Το είδος μιας διαπροσωπικής σχέσης προσδιορίζεται από την αντίληψη της «*ακολουθίας*» που απαρτίζουν οι επιμέρους «*επικοινωνιακές στιγμές*».
- δ. Η ανθρώπινη επικοινωνία συντελείται με αναλογικούς και με ψηφιακούς κώδικες. Οι πληροφορίες που σχετίζονται με τη διάσταση της σχέσης μεταβιβάζονται αναλογικά, με μεταφορές, αναλογίες και εικόνες. Όταν οι πληροφορίες σχετίζονται με το περιεχόμενο μεταβιβάζονται ψηφιακά, δηλαδή με σημεία, νούμερα, γράμματα και σήματα.
- ε. Η επικοινωνία ανάμεσα σε δύο άτομα είναι συμμετρική ή συμπληρωματική, ανάλογα με το είδος της σχέσης που αναπτύσσουν. Η συμμετρική επικοινωνία βασίζεται στην ομοιότητα (ισότητα: οι μετέχοντες ανήκουν στην ίδια κατηγορία, έχουν παρόμοια κοινωνική ταυτότητα), ενώ η συμπληρωματική βασίζεται στη διαφορά.

Κάποια σχόλια είναι απαραίτητα γι' αυτά τα πέντε στοιχεία της επικοινωνίας. Έτσι λοιπόν, αναφορικά με το καθένα από αυτά, έχουμε:

- α. Από την πρώτη στιγμή της διαμόρφωσης των ανθρώπινων πολιτισμών, η επικοινωνία ήταν αναπόφευκτη.
- β. Η σχέση αναφέρεται στον τρόπο των όσων λέγονται ή όσων εκφράζονται από τη **μη λεκτική συμπεριφορά**. Ο τρόπος με τον οποίο εκφραζόμαστε, το ύψος και η χροιά της φωνής, το σύνολο των κινήσεων, η γλώσσα του σώματος (π.χ. το ανασήκωμα ή το χαμήλωμα των ώμων), το σύνολο των κινήσεων του προσώπου, μεταφέρει βασικά στοιχεία της επικοινωνίας. Το περιεχόμενο αναφέρεται στο νόημα του μηνύματος που εκφράζεται με τη γλώσσα, το οποίο επιθυμούμε να μεταφέρουμε και το οποίο σχετίζεται με τη λειτουργία της σκέψης των μελών της ομάδας, τις δυνατότητές τους και το τι μπορούν να κατανοήσουν. Το περιεχόμενο των πληροφοριών που μεταφέρουμε σε μια

ομάδα μαθητών Δημοτικού είναι διαφορετικό απ' ό,τι σε μια ομάδα ενηλίκων που έχουν ολοκληρώσει τις λυκειακές τους σπουδές. **Για παράδειγμα, δεν θα αναφερθούμε φυσικά στην έννοια του πε-χα (pH) σε μαθητές νηπιαγωγείου ή δημοτικού, αλλά δεν θα κάνουμε και απλοϊκές αναφορές σε ομάδες ενηλίκων.**

Και οι δύο αυτές διαστάσεις (περιεχόμενο και σχέση) είναι τόσο συχνές και πρόδηλες στην επικοινωνία για τις ΠΠ και πρέπει να αξιοποιούνται με τον κατάλληλο τρόπο. Ενώ το περιεχόμενο αποτελεί το νόημα, ο βαθμός αποδοχής ή απόρριψής του εξαρτάται συχνά από τον τρόπο με τον οποίο το νόημα αποδίδεται ή εκφράζεται ακόμη και από τη μη λεκτική συμπεριφορά αυτού που πρέπει να μεταδώσει το μήνυμα. Ουσιαστικά είναι εξίσου σοβαρό το ΤΙ θέλουμε να κάνουμε με την ομάδα εργασίας μας και το ΠΩΣ το εκφράζουμε. Παράλληλα, πρέπει να θυμόμαστε ότι η ερμηνεία του περιεχομένου αναφέρεται στη λειτουργία του νου των μελών της ομάδας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η διάσταση της σχέσης έχει να κάνει με την ισοτιμία ή όχι μεταξύ της ομάδας των εκπαιδευομένων (μαθητών-ενηλίκων) και του ερμηνευτή στην προκειμένη περίπτωση, και με τα συναισθήματα των μελών της ομάδας. Ένα φιλικό κλίμα συνεργασίας προωθεί τη συλλογική δραστηριότητα, ενώ αντίθετα ένα αρνητικό κλίμα αντιπαράθεσης μπορεί να φρενάρει ή ακόμη και να δυναμιτίσει την κοινή προσπάθεια. Η κοινωνική αλληλεπίδραση είναι πτυχή του ζητήματος. Οι μαθητές ή οι ενήλικες, αντίστοιχα, συνειδητοποιούν ότι η άποψή τους δεν είναι κατ' ανάγκη η μοναδική δυνατότητα, όταν δε μάλιστα εκτεθούν πολλές άλλες απόψεις, θα οδηγηθούν σε δικά τους συμπεράσματα μέσω των αλληλεπιδράσεων, συμπεράσματα στα οποία δεν είχαν φτάσει νωρίτερα.

Εδώ επανέρχεται το ζήτημα της ισοτιμίας μεταξύ των μελών και του ερμηνευτή, όπως και του αυθορμητισμού του τελευταίου. Η μία διάσταση επηρεάζει την άλλη και η διαπλοκή τους επηρεάζει το αποτέλεσμα της ομαδικής δραστηριότητας (δυναμική της ομάδας). Τα μέλη της ομάδας δεν χρησιμοποιούν επιπλέον λόγο, όπως συμβαίνει συνήθως στους διαλόγους μεταξύ καθηγητών και μαθητών, και θέτουν ειλικρινείς ερωτήσεις για ζητήματα που δεν γνωρίζουν και ενδιαφέρονται να μάθουν. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί κυρίως ρωτούν για να ελέγξουν το επίπεδο γνώσεων των μελών της ομάδας, άρα η επικοινωνία αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί αυθόρμητη.

γ. Αναφέραμε ότι το είδος μιας διαπροσωπικής σχέσης προσδιορίζεται από την αντίληψη της *ακολουθίας* που απαρτίζουν οι επιμέρους *επικοινωνιακές στιγμές*. Η επικοινωνία αποτελείται από ένα σύνολο επικοινωνιακών στιγμών. Οι πρώτες στιγμές είναι η γνωριμία, έπονται άλλες στιγμές κατά τις οποίες «*χτίζεται, απλώνεται και βαθαίνει η επικοινωνία*» κ.ο.κ. Αν οι πρώτες επικοινωνιακές στιγμές ενός ερμηνευτή δεν είναι οι πρέπουσες, θα πρέπει να υπάρ-

ξει από μέρους του σύνολο διορθωτικών επικοινωνιακών στιγμών για να επαφφέρει «το καλό κλίμα».

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν δύο επίπεδα όπου αναπτύσσονται οι επικοινωνιακές στρατηγικές του ερμηνευτή:

(i) το προσωπικό επίπεδο, που αναφέρεται στην πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία του με ξεχωριστά άτομα μέσα στην ομάδα, όπου έχουμε *προσωπικές επικοινωνιακές στιγμές* και

(ii) το ομαδικό επίπεδο, που αφορά ό,τι διαδραματίζεται παρουσία όλων των μελών της ομάδας. Ο ερμηνευτής ναι μεν θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις ατομικές διαφορές μεταξύ των μελών της ομάδας, αλλά δεν πρέπει να έχει πολλές προσωπικές επικοινωνιακές στιγμές που μπορεί να επηρεάσουν την *ομαδική επικοινωνιακή ακολουθία*.

δ. Η επικοινωνία γίνεται και γίνεται με κώδικες, που διακρίνονται σε:

(i) *αναλογικούς*, όπως είναι οι μεταφορές, η περιγραφή εικόνων ή η αναφορά σε αναλογίες, όταν προσπαθούμε να διαμορφώσουμε καλό κλίμα στην προσπάθεια επικοινωνίας μας με τους άλλους. **Για παράδειγμα, λέμε «πήγε και ήρθε σαν πουλάκι», χρησιμοποιώντας τη μεταφορά αυτή για να δημιουργήσουμε καλό κλίμα** και

(ii) *ψηφιακούς* τους οποίους χρησιμοποιούμε συνεχώς για να μεταδώσουμε το περιεχόμενο της επικοινωνίας: γράφουμε γράμματα, διαμορφώνουμε σκίτσα, σύμβολα, σήματα κ.ά. **Για παράδειγμα, έχουμε τα σύμβολα του ΚΟΚ –Προσοχή αριστερά, Προσοχή κίνδυνος κατακρήμνισης βράχων, Μην οδηγείτε γρήγορα γιατί υπάρχει πιθανότητα να συναντήστε ελάφια στο δρόμο–, πινακίδες με κανόνες συμπεριφοράς σε έναν υγρότοπο κ.λπ.**

ε. Η συμμετρική επικοινωνία γίνεται μεταξύ ατόμων παρόμοιας κοινωνικής ταυτότητας. Συνήθως έχουν παρόμοιους κώδικες επικοινωνίας και χρησιμοποιούν δικούς τους όρους, εκφράσεις, συμβολικές κινήσεις, κινήσεις που μπορούν να ερμηνευτούν από τα μέλη μέσα στην ομάδα και όχι έξω από αυτήν. Η συμπληρωματική επικοινωνία βασίζεται στη διαφορετική κοινωνική, ηλικιακή ή και άλλης μορφής προέλευση. Η επικοινωνία δασκάλου–μαθητή εντάσσεται σ' αυτή την περίπτωση.

Ο ερμηνευτής θα πρέπει να ασκηθεί στην επικοινωνία και να μελετήσει τρόπους συμπεριφοράς με διάφορες ομάδες: διαπραγμάτευση, επικοινωνιακή στρατηγική, διαχείριση επίτευξης στόχων, συνεργασία ή αντιπαράθεση με άλλους, διαχείριση προβληματικών καταστάσεων, διαμόρφωση ομαδικών αποφάσεων κ.ά.

Η κοινωνική ταυτότητα του ενός ορίζεται με βάση την κοινωνική ταυτότητα του άλλου (Γκότοβος, 1990) και κατά συνέπεια η καλή διάθεση και το ζωντανό παράδειγμα του ερμηνευτή (στα λόγια και στην πράξη) θα μπορούσε να αναπτύξει αντίστοιχες συμπεριφορές σε όλη την ομάδα. Από πειραματικές

έρευνες προκύπτει ότι η συμπεριφορά και η επίδοση των μελών της ομάδας μεταβάλλονται παράλληλα με την αλλαγή του *στιλ συμπεριφοράς* του «αρχηγού» της ομάδας, δηλαδή η συμπεριφορά της ομάδας αποτελεί συνάρτηση της συμπεριφοράς του «αρχηγού» (Ξωκέλλης, 1985). Καθώς μάλιστα, μέσα στην ομάδα, η ποιότητα των επιχειρημάτων ενός μέλους επηρεάζει και διαμορφώνει τον προβληματισμό των άλλων και η συμπεριφορά του ενός εξαρτάται και από τη συμπεριφορά, τη διάθεση και τη δραστηριοποίηση των άλλων, ο ερμηνευτής πρέπει να διαμορφώσει ειδικές συνθήκες επικοινωνίας. Η δυναμική των ομάδων αναφέρεται σε φαινόμενα και διαδικασίες που αφορούν αυτές τις ειδικές συνθήκες επικοινωνίας.

Αν και η σχέση ερμηνευτή–μαθητή ή και ερμηνευτή–ενήλικα είναι, αρχικά τουλάχιστον, σχέση ανάμεσα σε «ανόμοιους», και με αυτή την έννοια είναι συμπληρωματική, ο ερμηνευτής μπορεί αξιοποιώντας κατάλληλες τεχνικές να διαμορφώσει συνθήκες ώστε όλοι να μεταπηδήσουν σε μια κοινή κατηγορία (κοινωνική ταυτότητα) από την οποία ορίζουν πια τη συμπεριφορά τους ο ένας απέναντι στον άλλο, σαν «συμπαίκτες», «συνεπιβάτες» και «συνερευνητές».

Στην επικοινωνιακή στρατηγική, ο ερμηνευτής θα πρέπει να έχει υπόψη του, συνεχώς, ότι κάθε άνθρωπος μαθαίνει με το δικό του μοναδικό τρόπο, ότι χρησιμοποιεί τις αισθήσεις του ποικιλοτρόπως και ότι αξιοποιεί και καταγράφει τις πληροφορίες που λαμβάνει από το περιβάλλον διαφοροποιημένα και μοναδικά. Ειδικότερα σε ομάδες ενηλίκων, θα πρέπει να έχει υπόψη ότι οι ομάδες αυτές έχουν συχνά πολύ διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά. Έτσι, για την αναγκαιότητα της κοινωνικής αλληλεξάρτησης και αλληλεγγύης μέσα στην ομάδα ο ερμηνευτής θα πρέπει να διαμορφώνει άξονες συζήτησης τέτοιους που να προσφέρουν σε όλους την ευκαιρία να συμμετέχουν, ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου.

Τέλος, ο ερμηνευτής εκφράζεται πάντοτε με σεβασμό προς τους άλλους, αποφεύγοντας λέξεις με ειδικό συναισθηματικό φορτίο, όπως αναφορές σε ΑμεΑ, άλλες ειδικές ομάδες πληθυσμού κ.λπ., διότι δεν γνωρίζει τη σύνθεση και τις ιδιαιτερότητες των μελών της ομάδας κάθε φορά.

6.5 Περιβαλλοντικά παιχνίδια: τρόποι γνωριμίας εξοικείωσης & αφύπνισης ομάδας

Στην πορεία της συνεργασίας, εκτός από την εκμάθηση συγκεκριμένου περιεχομένου, αναμένεται και η κοινωνική μάθηση, που σημαίνει τη μάθηση τρόπων συμπεριφοράς στην κοινωνία, ειδικότερα σε καταστάσεις συνεργασίας ή αντιπαράθεσης με άλλους ανθρώπους. Η επικοινωνιακή εξάσκηση κάθε μέλους της ομάδας αποτελεί στόχο μάθησης και αντικείμενο συνειδητής παρέμβασης ΠΡΙΝ, ΚΑΤΑ και ΜΕΤΑ την ομαδική δουλειά.

Ο ερμηνευτής πρέπει να αναπτύξει και να βελτιώσει τις επικοινωνιακές δεξιότητες των μελών της ομάδας, την ικανότητά τους να χειρίζονται προβληματικές καταστάσεις, να παίρνουν ομαδικές αποφάσεις, να συνειδητοποιούν και να ασκούνται σε τήρηση κανόνων. Παραδείγματα τέτοιων κανόνων είναι: «δεν μιλάμε όλοι μαζί», «ακούμε προσεκτικά ο ένας τον άλλο», «σεβόμαστε τη διαφορετική άποψη», «διαπραγματευόμαστε με τους άλλους ένα πλάνο δουλειάς και μετά το τηρούμε όλοι», «στην πορεία μιας εκτεταμένης συζήτησης συνοψίζουμε τα επιχειρήματα», «προσπαθούμε να συνθέσουμε διαφορετικές απόψεις», «βοηθάμε όλοι στην επίλυση ενός προβλήματος της ομάδας». Ουσιαστικά, η ομάδα διαμορφώνεται σταδιακά. Έχει ένα συγκεκριμένο στόχο ο οποίος γίνεται κατανοητός βαθμιαία από τα μέλη της που βοηθούν ανάλογα με τις δυνατότητές τους την επίτευξη του στόχου αυτού.

Στο πλαίσιο διαμόρφωσης της ομάδας, της γνωριμίας, της ανάπτυξης εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών αλλά και προς τον ερμηνευτή, μπορεί να αξιοποιηθεί πληθώρα παιχνιδιών και ομαδικών δραστηριοτήτων. Στον πίνακα 2, παρουσιάζονται μερικές δραστηριότητες με τις οποίες «χτίζεται» σταδιακά η επικοινωνία και δίνονται ερεθίσματα για να αναπτυχθούν συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες όπως η αυτογνωσία, η αυτορρύθμιση, η αυτοενεργοποίηση και η κοινωνική δεξιότητα (Goleman, 1995· Σταλάκας κ.ά., 2000). Ο ρόλος του ερμηνευτή εδώ είναι πολύ σημαντικός, γιατί πρέπει να δημιουργήσει ατμόσφαιρα γόνιμης συνεργασίας, να κινήσει το ενδιαφέρον όλων των συμμετεχόντων, να αντιμετωπίσει την αδιαφορία και τη φοβία, να αναπτύξει την υπευθυνότητα, την εμπιστοσύνη και τη δέσμευση προς τους στόχους της ομάδας αλλά και του προγράμματος.

Το πλεονέκτημα των παιχνιδιών αυτών είναι ότι μέσα σε λίγο χρόνο προωθούν δύο σημαντικούς στόχους: τη συγκρότηση της ομάδας αλλά και την ανάπτυξη εμπιστοσύνης προς το συντονιστή.

6.6 Κανόνες συμπεριφοράς και ασφαλείας

Κανόνες συμπεριφοράς επισκεπτών μιας ΠΠ

Οι κίνδυνοι και η υποβάθμιση που υφίστανται οι ΠΠ είναι σημαντικοί. Η κατανόησή τους είναι μερικές φορές δύσκολη υπόθεση, γιατί ο πληθυσμός ενός απειλούμενου είδους σε μια ΠΠ ίσως φαίνεται μεγάλος στα μάτια των κατοίκων ή των επισκεπτών. **Έτσι, οι επισκέπτες μιας ΠΠ μπορεί να θελήσουν να κόψουν άνθη από ένα λιβάδι που είναι γεμάτο από αυτά, αλλά ενδεχομένως να μη γνωρίζουν ότι είναι μοναδικά σε όλο τον πλανήτη και ότι υπάρχουν και αναπαράγονται μόνο σ' αυτό το λιβάδι.**

Συχνά οι επισκέπτες προσέρχονται στην ΠΠ, ακόμα και στον πυρήνα της, χωρίς να γνωρίζουν ότι πρέπει να φέρουν τον κατάλληλο εξοπλισμό και να είναι κατάλληλα ντυμένοι. **Για παράδειγμα, αν φορούν ρούχα με έντονα χρώματα, κουβαλούν ραδιοκασετόφωνα, μπορεί να ενοχλούν τα πουλιά κατά την αναπαραγωγική τους περίοδο, όταν έχουν αβγά ή νεοσσούς στη φωλιά τους. Όχληση ενδεχομένως προκαλούν και τα σακίδια με τις πολλές μεταλλικές πόρπες που αντανακλούν το φως ή φωτογραφικές μηχανές που το κλείστρο τους κάνει θόρυβο.**

Επιπλέον, οι επισκέπτες μπορεί να μην έχουν ενημερωθεί για κάποιες ιδιαιτερότητες των κατοίκων της περιοχής που επισκέπτονται και η συμπεριφορά τους να μην είναι η πρόποσα ή ακόμη να θεωρηθεί προσβλητική από τους ντόπιους. **Για παράδειγμα, σε περιοχές όπου οι ντόπιοι χρησιμοποιούν γλωσσικά ιδιώματα καλό είναι να μη σχολιάζονται, όταν οι ντόπιοι δεν επιθυμούν να τους φωτογραφίζουν αυτό θα πρέπει να γίνεται σεβαστό.** Σε κάθε περίπτωση, η παρουσία και ο τρόπος συμπεριφοράς των επισκεπτών θα πρέπει να ακολουθεί βασικούς κανόνες.

Εντός των ΠΠ υπάρχουν ζώνες ειδικής προστασίας όπου ο ερμηνευτής θα πρέπει, εκτός των σημάνσεων, να μπορεί να ερμηνεύει το λόγο αυτής της ζώνωσης, καθώς και το τοπίο, και να μεταφέρει ανάλογους κανόνες συμπεριφοράς στους επισκέπτες. Πρέπει ακόμα να αναφέρεται έμμεσα στους γενικότερους στόχους της ΕΑΑ και στις σχετικές αξίες. Η φέρουσα ικανότητα των ενδιαιτημάτων θα πρέπει να τονίζεται σε αυτές τις περιπτώσεις και να υπογραμμίζεται η έννοια των απειλών και των κινδύνων από την παρουσία και τις δραστηριότητες του ανθρώπου.

Αποδεχόμενοι ότι οι ξένοι αλλά ακόμη και αυτόχθονες κάτοικοι συχνά δεν γνωρίζουν και ως εκ τούτου δεν σέβονται το περιβάλλον των ΠΠ, αντιλαμβανόμαστε ότι οι κανόνες που απαιτούνται στις ΠΠ πρέπει να υποδεικνύονται άμεσα, απλά και ξεκάθαρα προς όλους. Επίσης οι αρχαιολογικοί χώροι αποτελούν για τον ερμηνευτή μέρος της εθνικής, πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του τόπου και οι διαδρομές που οδηγούν σ' αυτούς μπορεί επίσης να αποτελέσουν το χώρο εργασίας του.

Παιχνίδια γνωριμίας, επικοινωνίας και διαμόρφωσης ομάδας

«ομάδα και χρώμα»

Χωριζόμαστε σε ομάδες ανάλογα με το χρώμα των παπουτσιών μας

«ερμηνεία εικόνας»

Χρειάζονται τρεις ίδιες φωτογραφίες, μια για κάθε ομάδα. Κόβουμε την πρώτη φωτογραφία ώστε να δείχνει μόνο ένα μικρό μέρος της εικόνας, τη δεύτερη να δείχνει ένα μεγαλύτερο, ενώ η τρίτη δείχνει όλη την εικόνα. Δίνουμε την πρώτη φωτογραφία και ζητάμε να καταγράψουν τα συναισθηματά τους ή τις σκέψεις τους γι' αυτήν. Μετά τους παρουσιάζουμε τη δεύτερη που δείχνει περισσότερες πληροφορίες και τους βάζουμε παρόμοια ερωτήματα. Επαναλαμβάνουμε με την τρίτη φωτογραφία. Στο τέλος τα ερωτήματα παίρνουν άλλη διάσταση και αναφέρονται στην πιθανή αλλαγή στάσεων, συναισθημάτων, την επιρροή από τα άλλα μέλη της ομάδας. Ερωτήματα που ενθαρρύνουν τη συζήτηση και τη συνεργασία και μας βοηθούν να εξοικειωνόμαστε στην επικοινωνία.

«τροφικό πλέγμα»

Με σπάγκο συνδέουμε τα μέλη της ομάδας που έχουν μια καρτέλα με έναν αβιοτικό ή βιοτικό παράγοντα ενός οικοσυστήματος που τυχαία έχουμε επιλέξει. Κάθε άτομο πρέπει να γνωρίζει το φυτό ή το ζώο ή τον αβιοτικό παράγοντα που παριστάνει. Θέτουμε τη βασική ερώτηση «τι θα συμβεί αν ένας παράγοντας μεταβληθεί ή εξαφανιστεί από το οικοσύστημα» απομακρύνοντας ένα άτομο από το δίκτυο αυτό και προσπαθώντας να έχουμε τετνωμένο το σπάγκο. Εμφανίζεται μια νέα ισορροπία, αναπτύσσεται συζήτηση για την έννοια της επιβίωσης και της εξέλιξης ενός οικοσυστήματος αλλά και της ανθρώπινης επέμβασης στην υποβάθμιση των οικοσυστημάτων.

«γέφυρα πάνω από γκρεμό»

Όλα τα μέλη της ομάδας διαμορφώνουν μια σειρά ακουμπώντας ο ένας στον ώμο του διπλανού του. Αυτή η σειρά είναι μια «νοπή γέφυρα», αριστερά και δεξιά υπάρχει ένας «νοπτός γκρεμός». Τα πόδια τους είναι σε διάσταση και ακουμπούν τα πόδια των διπλανών τους. Υπάρχει λοιπόν χώρος για να μπουν τα πόδια κάποιου, ο οποίος ξεκινάει από τη μια μεριά για να περάσει τη γέφυρα ως το τέλος. Μπορούν να χρησιμοποιούν τα χέρια τους στηρίζοντας αυτόν που περνά. Μ' αυτό τον τρόπο, δίνεται η ευκαιρία στα μέλη της ομάδας να γνωριστούν ένα προς ένα, ενώ παράλληλα εξοικειώνονται στην σωματική επαφή στην προσπάθειά τους να στηρίζουν αυτόν που περνά τη γέφυρα.

«τυφλόμυγα με τον ένα οδηγό»

Όλα τα μέλη χωρίζονται σε δυάδες, ο ένας από τους δύο έχει τα μάτια κλειστά και ο άλλος τον βοηθά να περπατήσει στη φύση ή σε άλλο, ανθρωπογενές περιβάλλον. Παρακάμπουμε φυσικά εμπόδια, ίσως περάσουμε κάτω από χαμηλή βλάστηση, ενώ διαλέγουμε διαφορετικά εδάφη για να περπατήσουμε. Χρειάζεται ησυχία, καθώς ο οδηγός μπορεί να μιλάει χαμηλόφωνα με αυτόν που έχει κλειστά μάτια. Χρησιμοποιείται, εκτός από δραστηριότητα χτισίματος εμπιστοσύνης, και για άσκηση της ακοής, της ισορροπίας και γενικά πολλών αισθήσεων.

«τροφικά επίπεδα»

Μαθητές που έχουν ήδη συζητήσει για τη δομή ενός οικοσυστήματος και γνωρίζουν τους παραγωγούς, τους καταναλωτές Α' τάξης, Β' τάξης κ.λπ. παριστάνουν με τη μορφή παιχνιδιού μια πυραμίδα με τα τροφικά επίπεδα. Οι μαθητές-παραγωγοί κάθονται στα τέσσερα στο έδαφος, στις πλάτες τους κάθονται οι καταναλωτές Α' τάξης κ.ο.κ., ενώ οι μαθητές κάθε προηγούμενου επιπέδου είναι περισσότεροι σε αριθμό και ογκωδέστεροι από τους επόμενους.

«κάθομαι στα πόδια του διπλανού μου»

Σε έναν καλά διαμορφωμένο κύκλο των μελών της ομάδας, όπου ο ώμος του ενός ακουμπάει τον ώμο του διπλανού, ζητάμε να κάνουν στροφή «επ' αριστερά» και συνέχεια να κάνουν ένα βήμα περίπου προς το κέντρο ώστε να «πυκνώσει» ο κύκλος. Τότε ζητάμε να πιαστούν από τη μέση του μπροστινού τους και να κάτσουν στα πόδια αυτού που βρίσκεται πίσω τους. Όταν ισορροπήσει το σύστημα, τους ζητάμε να σηκώσουν τα χέρια τους στον αέρα. Επαναλαμβάνουμε το ίδιο με κλίση «επί δεξιά» και αναπτύσσουμε συζήτηση για την ανάγκη αλληλοϋποστήριξης και συνεργασίας για την επίτευξη «δύσκολων στόχων».

«οι πιγκουΐνοι σε κομμάτια πάγου ... την περίοδο υπερθέρμανσης της Γης»

Χρειάζονται καρτέλες που αναπαριστούν κομμάτια πάγου, σε καθένα από τα οποία στέκεται ένας πιγκουΐνος (παίκτης). Λόγω της υπερθέρμανσης, οι πάγοι αρχίζουν να λιώνουν. Ένας από αυτούς εξαφανίζεται και τότε τραβάμε μια καρτέλα, δίνοντας τη δυνατότητα στον πιγκουΐνο που χρησιμοποιούσε αυτό το κομμάτι πάγου να πατήσει σε διπλάνες καρτέλες και με τα χέρια να στηριχθεί σε διπλανούς πιγκουΐνους. Η υπερθέρμανση συνεχίζεται και οι πάγοι-καρτέλες ελαττώνονται συνεχώς. Φτάνει μια στιγμή που υπάρχει ένα συννοθύλευμα όπου ο ένας βοηθάει ή δεν βοηθάει να μείνουν κάποιοι πιγκουΐνοι πάνω στους πάγους. Η συζήτηση αναδεικνύει την ανάγκη συνεργασίας στην αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προβλημάτων.

«πάνω στα κύματα της θάλασσας»

Με τετνωμένα χέρια που κινούνται ελεύθερα από τους ώμους πάνω-κάτω ασταμάτητα, σε δυο παράλληλες αντικριστές σειρές, τα μέλη μιας ομάδας συγκρατούν έναν «κολυμβητή», για να περάσει από ένα νησί που έχει πλημμυρήσει λόγω ανύψωσης της επιφάνειας της θάλασσας από την υπερθέρμανση σε μια άλλη ακτή για να σωθεί. Ο «κολυμβητής» πέφτει οριζόντια πάνω στα χέρια των δύο αντικριστών ομάδων. Το παιχνίδι αυτό χρειάζεται εμπιστοσύνη, συντονισμό, αυτοπεποίθηση και προϋποθέτει υψηλό επίπεδο συνεργασίας.

Στο συνοδευτικό υλικό (CD) παραθέτονται παραδείγματα από «κανόνες συμπεριφοράς» μαθηπικών ομάδων όταν επισκέπτονται ποτάμια οικοσυστήματα (Καλαϊτζίδης & Ψαλλιδάς, 1999). Βέβαια, είναι εύλογο ότι οι κανόνες συμπεριφοράς ποικίλλουν ανάλογα με τα ειδικότερα χαρακτηριστικά των ΠΠ (βλ. π.χ. Κουρουζίδη «παρατήρηση πουλιών» και στοιχεία για τα «συμβόλαια εθελοντικής δέσμευσης» στο συνοδευτικό υλικό), πρέπει όμως να τονιστεί ότι κάποια ζητήματα είναι αδιαπραγμάτευτα όσον αφορά την προστασία της ΠΠ.

Κανόνες ασφαλείας

Οι επισκέπτες μιας περιοχής συχνά δεν γνωρίζουν ούτε το τοπίο ούτε τις επικρατούσες κλιματολογικές συνθήκες (ακραία καιρικά φαινόμενα τοπικού χαρακτήρα). Κάποτε έρχονται με ακατάλληλα παπούτσια για να περπατήσουν σε έδαφος με μεγάλες κλίσεις, πέτρες και βράχους. Συχνά δεν φέρνουν μαζί τους νερό, καπέλο ή μικρό αδιάβροχο. Κάποια ζητήματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από τους ερμηνευτές και άλλα αποτελούν ατομική ευθύνη κάθε επισκέπτη. Σε περίπτωση ειδικών συνθηκών, ο ερμηνευτής θα πρέπει να γνωρίζει εναλλακτικά μονοπάτια. Επίσης, το φαρμακείο της ομάδας θα πρέπει να είναι εξοπλισμένο με φάρμακα που δεν έχουν λήξει, μεταξύ άλλων αντιαλλεργικά και αντιοφικά.

Συμβουλές για το τι να προσέχουν, τι μπορούν ή τι δεν επιτρέπεται να κάνουν οι συμμετέχοντες δίνονται στο συνοδευτικό υλικό (Καλαϊτζίδης & Ψαλλιδάς, 1999 και Παπαπαύλου κ.ά., 2002). Χρήσιμες πληροφορίες υπάρχουν επίσης και στο UNESCO, 1994.

«Να μην ξεχάσω να πάρω μαζί μου...»
Ενδεικτικός κατάλογος για τους συνοδούς και τις ομάδες που πρόκειται να επισκεφτούν μια ΠΠ

- 👉 Αθλητικά παπούτσια ή παπούτσια ορειβασίας και κάλτσες (τουλάχιστον δύο ζευγάρια).
- 👉 Νιτσεράδα ή ψηλές μπότες πάνω από το γόνατο, αν πρόκειται να κάνω δειγματοληψία σε ποτάμι, λίμνη ή θάλασσα (όχι απαραίτητα για όλα τα άτομα της ομάδας).
- 👉 Σακίδιο και καπέλο.
- 👉 Παγούρι για νερό.
- 👉 Ενδυμασία κατάλληλη για την εποχή (οπωσδήποτε αντιανεμικό-αδιάβροχο).
- 👉 Δύο αλλαξιές εσώρουχα (οπωσδήποτε αθλητικό φανελάκι).
- 👉 Αντηλιακή κρέμα προσώπου, κρέμα κακάο για τα χείλια (και στο βουνό και στη θάλασσα).
- 👉 Φαρμακείο για μικρές αμυχές ή πληγές (λευκοπλάστη, οξυζενέ, ιώδιο, βαμβάκι, αντιισταμινικά, αντικουνουπικά, διάλυμα αμμωνίας, αντιπυρετικά, ψυκτικό για διαστρέμματα).
- 👉 Αντιαλλεργικά φάρμακα (ενημερώνω και τους συνοδούς αν έχω αλλεργία).
- 👉 Φακό με καινούργιες μπαταρίες.
- 👉 Σφυρίχτρα (μόνο στην περίπτωση που καθούμε, δεν τη χρησιμοποιώ για κανέναν άλλο λόγο).
- 👉 Κινητό τηλέφωνο ή ασύρματο επικοινωνίας (μόνο για τους συνοδούς και σε αθόρυβη λειτουργία).
- 👉 Σακουλάκια αδιάβροχα ή πλαστικά κουτάκια (για προσωρινή συλλογή δειγμάτων).
- 👉 Πυξίδα, χάρτη και μεγεθυντικό φακό.
- 👉 Κατάλογο με χρήσιμα τηλέφωνα της περιοχής (ιατρείο, νοσοκομείο, ταξί, αστυνομία, δασαρχείο κ.ά.).

Η Δρακόλιμνη της Τύμφης βρίσκεται στα 2050 μέτρα και συνδέεται με διάφορους θρύλους της περιοχής. Η σημασία της είναι πολύ μεγάλη για την διατροφή και αναπαραγωγή του αλπικού τρίτων (Triturus alpestris) και άλλων ειδών αμφιβίων. (Ευγενική παραχώρηση του ΦΔ Εθνικών Δρυμών Βίκου Αώου και Πίνδου)
© Κ. Ζησίδης, Πολιτιστικός Σύλλογος Βραδέτου